

KRAKÓW W CZORAJ I DZIŚ

W 1900 roku Kraków liczył około 85 tysięcy mieszkańców oraz 6 tysięcy wojskowych. Był miastem przygranicznym monarchii austro-węgierskiej i siódmym pod względem liczby mieszkańców skupiskiem ludności (po Wiedniu, Pradze, Lwowie, Budapeszcie, Grazu i Trieście) w Europie. Jednym z ważnych dokumentów tamtej epoki są karty pocztowe, w monarchii wprowadzone pod koniec XIX wieku. Pocztówki, będące najczęściej fotografiami, utrwały ówczesny wizerunek ulic, zabytków, pomników, kościołów. Przeniosły w dzisiejsze czasy klimat i kolorystykę miasta oraz ubiory i zwyczaje jego mieszkańców.

Producenci pocztówek, poza fotografią, korzystali też z obrazów malowanych przez współczesnych artystów. Jednym z najlepszych malarzy, któremu Kraków zawdzięcza upamiętnienie szczegółów architektonicznych miasta z początku XX wieku, był Stanisław Tondos (1854–1917), który studiował najpierw pod kierunkiem Władysława Łuszczkiewicza i Jana Matejki, a później w Wiedniu i Monachium.

Na prezentowanych pocztówkach z 1902 roku widzimy tramwaje konne – między innymi przed kościołem św.św. Piotra i Pawła, a tramwaje elektryczne na pocztówkach z lat 1914–1916 (ulice: Wolska, Sławkowska i Szewska). Ulice wydają się szersze, a zamiast aut dostrzec można na

A. Wojnar

Rynek Główny z Sukiennicami i Wieżą Ratuszową. Pocztówka z 1912 r. wysłana z Krakowa 8 kwietnia 1913 r. przez Władysława Ablanowicza do Johannesburga w Południowej Afryce; po prawej widok współczesny

A. Wojnar

Gmach Towarzystwa Ubezpieczeniowego Feniks zbudowany w 1934 r. na rogu ul. św. Jana i Rynku Głównego. Przebudowany w latach 40.

P. Kozłol

Kościół św. Piotra i Pawła wzniesiony przy ul. Grodzkiej w latach 1597–1619

nich licznych przechodniów w ówczesnych strojach, kobiety w kapeluszach i długich sukniach, z parasolkami przeciwsłonecznymi, mężczyźni również w nakryciach głowy, w marynarkach lub płaszczach, z laseczkami.

Ulicą Szewską idą między innymi opiekunki do dzieci z wózkami, sprzedawca gazet, przechodnie odwiedzają sklepy i magazyny, jak choćby Skład Obrazów „Sarmacya” czy sklep Bernarda Steigbugela. Ulicą Sławkowską jedzie tramwaj linii nr 3, który kursował na trasie Sławkowska–Rynek–Wiślna–Zwierzyniecka (po prawej stronie widać hotele Grand i Saski). Ulicę Wolską od strony wschodniej zamyka budynek Collegium Novum. Po prawej stronie, pod numerem 4, widzimy monumentalny pałac Potulickich, zwany przed pierwszą wojną światową końskim kasynem tzw. Resurs Krakowski (zbudowany w latach 1874–1875), obecnie Seminarium Duchowne Archidiecezji Krakowskiej. W roku 1933 nazwę ul. Wolskiej zmieniono na ul. Piłsudskiego, a 1948 – na Manifestu Lipcowego. Marszałka Józefa Piłsudskiego przywrócono jako patrona ulicy w 1990 roku.

Na namalowanej przez Tondosa pocztówce z roku 1907 widzimy ul. Pijarską oraz spacerującą po niej kobietę w stroju z epoki, w kapeluszu, w długiej wytwornej sukni, w rękawiczkach oraz z parasolem chroniącym przed słońcem. Obok stoi kilkuletni chłopiec w krótkich spodniach i w marynarskiej białej bluzie oraz słomkowym kapeluszu. W tle mury obronne ciągnące się od Arsenалу w kierunku wschodnim, poprzez Bramę Floriańską aż do Baszty Pasamoników. W stosunku do zdjęcia współczesnego tego pięknego zaułka Krakowa widzimy drobne zmiany architektoniczne: zburzono fragmenty murów obronnych po lewej stronie, otaczające boczny tunel wiodący do Bramy równoległe do głównego muru obronnego, nadbudowano jedno piętro obecnej trzypiętrowej kamienicy przy ul. Floriańskiej pod numerem 1 oraz zlikwidowano rynny przeciwdeszczowe przy budynkach z numerami 1 i 3 przy ul. Pijarskiej. Obraz ul. Pijarskiej malował Tondos po południu, o czym świadczy zacieniona strona południowa Bramy od ul. Floriańskiej, cień Baszty Stolarskiej na zachodniej stronie Bramy oraz cienie rzucane przez przechodzące osoby.

Na kolejnej pocztówce widzimy skwer z pomnikiem Tadeusza Rejtana u zbiegu ulic Basztowej, Garbarskiej, Asnyka i Dunajewskiego. Pomnik ten, w niespotykanej w Krakowie formie żeliwnej kapliczki ze spiżowym popiersiem, ustawiono w tym miejscu w 1890 roku. Został

Ul. Pijarska na pocztówce z 1907 r.

Pocztówka przedstawiająca kościół św. Floriana

zniszczony w roku 1946, a ponownie ustawiono go w tym samym miejscu w roku 2008. Na pocztówce widzimy przed ogrodzeniem otaczającym skwer postacie trzech mężczyzn wizytowo ubranych, w marynarkach, białych koszulach, z kapeluszami na głowach lub w dłoni – jeden z laseczką. Obok stoi dwóch chłopców – jeden w berecie, drugi w kaszkiecie.

Na pocztówce z roku 1912 z napisem „Hotel de France Cracovie” widzimy wzniesiony na rogu ul. Pijarskiej i św. Jana wspaniały trzypiętrowy budynek z mansardą zbudowany w roku 1908 przez Aleksandra Rittermana według projektu Z. Odrzywolskiego. W chwili otwarcia był najnowocześniejszym hotelem Krakowa (posiadał m.in. cichobieżne windy, oświetlenie elektryczne, telefony oraz ciepłą i zimną wodę w pokojach, automatyczne budzenie, pocztę pneumatyczną; z dworca kolejowego dowoził gości automobil oczekujący w godzinach przyjazdu pociągów). W hotelu tym w roku 1919 powstał Komitet Udziału Polski w Igrzyskach Olimpijskich (od 1949 r. Polski Komitet Olimpijski).

Na pocztówce z roku 1910 widzimy klasycystyczny Pałac Sztuki wzniesiony przy placu Szczepańskim według projektu Franciszka Mączyńskiego w latach 1898–1901. Ten pomnik i miejsce kultu sztuki, wzniesiony dla Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych, jest do dziś jednym z najwspanialszych pałaców wystawowych Krakowa. Od strony wschodniej widzimy popiersie Jana Matejki (dyrektor krakowskiej Szkoły Sztuk Plastycznych w latach 1873–1893), otoczone pilastrami o jorńskich kapitelach.

Na najmłodszej z prezentowanych tutaj pocztówek – z roku 1934 – widzimy wzniesiony w latach 1928–1932 budynek Wiedeńskiego Towarzystwa Ubezpieczeniowego „Feniks” według projektu słynnego architekta Adolfa Szyszko-Bohusza. Ten nowoczesny i awangardowy budynek był jako pierwszy w Krakowie wyposażony w klimatyzację i aluminiową stolarkę. Posiadał wysoką atykę wspartą kominowatymi wspornikami. Przed drugą wojną światową nazywany był Domem pod Kominami i stanowił przedmiot krytyki ze względu na przeciwstawienie historycznej architektury Rynku Głównego. W czasie okupacji niemieckiej przebudowaną atykę zastąpiono dachem mansardowym – widocznym na współczesnym zdjęciu. Na parterze tego budynku tak przed wojną jak i obecnie mieści się biuro Orbisu i sklep firmy Wedel.

Aleksander Skotnicki

Ul. Pijarska obecnie

Kościół św. Floriana, dziś

P. Kozioł

P. Kozioł

A. Wojnar

Pałac Sztuki Towarzystwa Przyjaciół Sztuk Pięknych zbudowany w latach 1898–1901 wg projektu Franciszka Mączyńskiego (pocztówka z 1910 r.)

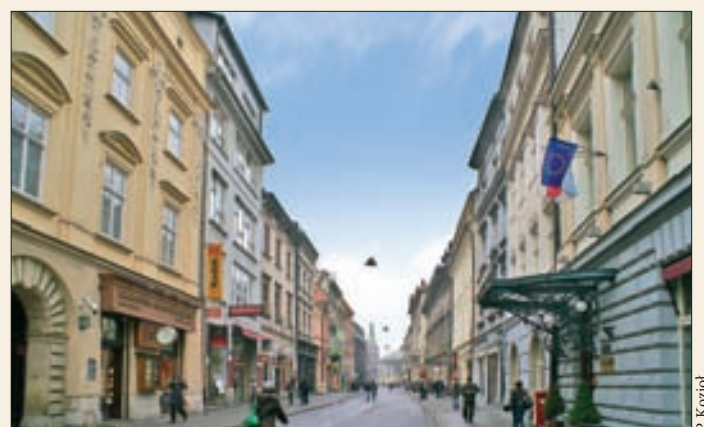
P. Kozioł

Skwer u zbiegu ul. Dunajewskiego i Basztowej z pomnikiem Tadeusza Rejtana postawionym w 1890 r. i ponownie w 2008 r.

A. Wojnar

Ulica Szewska na pocztówce z 1916 r. W głębi tramwaj – „czwórka” jadący przez ul. Wolską do wylotu Parku Jordana

P. Kozioł

Ulica Sławkowska na pocztówce z 1916 r. na pierwszym planie tramwaj „trójka” jadący trasą przez Rynek Główny, Mały Rynek, ul. Sienną, ul. Starowisłną, przez most na Wiśle, aż do Rynku Podgórskiego

P. Kozioł

Wawel na pocztówce z 1904 r. i obecnie

P. Kozioł

Kościół św. Katarzyny przy ul. Augustańskiej w głębi kościół Bożego Ciała przy ul. św. Wawrzyńca.
Oba wzniesione z fundacji Kazimierza Wielkiego w XIV w.

A. Wójnar

Hotel Francuski w Krakowie przy ul. Pijarskiej wzniesiony w 1912 r.

A. Wójnar

Ulica Wolska (obecnie Piłsudskiego) z pałacykiem Potulickich po prawej i tramwajem „czwórka”